

Nr 181.

Av herr **Staaff m. fl.**, om anslag till byggande av krigsfartyg m. m.

Såsom blivit framhållet i en föregående motion (angående lantförsvarets ordnande), företer den av Kungl. Maj:t framlagda försvarsplanen en så stor stegring i utgifterna, att den samma icke synes kunna inrymmas inom den ram, som enligt första försvarsberedningens utredning kan anses beräknelig för vårt försvarsväsende, med hänsyn till övriga statsbehov och till statens inkomster. I all synnerhet gör sig denna stegring märkbar för sjöförsvaret. Frånsett de stora summor, som äro avsedda att uttagas till engångsutgifter genom värnskatten, stiga enligt denna plan kostnaderna för sjöförsvaret både starkt och hastigt. Ökningen på femte huvudtiteln, oberäknat anslagen till handeln, är redan i förslaget till 1915 års stat 1,762,337 kronor, varav 528,168 på ordinarie stat, den uppgår enligt planen för 1918 till omkring 3,780,000 kronor, varav över 2 1/2 miljoner på ordinarie stat och stiger för 1924 till ungefär 4,600,000 kronor, varav på ordinarie stat omkring 3,340,000 kronor.

Sjöförsvarets kostnader enligt propositionen.

Denna ökning av sjöförsvarets utgifter är också proportionsvis större än ökningen för armén. Såsom omnämnes i statsministerns yttrande till statsrådsprotokollet vid propositionen om lantförsvarets ordnande, beräknas årskostnaderna för lantförsvaret efter organisationens genomförande till 63 miljoner, för sjöförsvaret till 30 mil-

joner (utom pensionskostnaderna); sjöförsvarets andel av försvarskostnaderna närmar sig alltså 32 proc. Denna procent överstiger betydligt vad som varit det normala även sedan den tidpunkt, då kustartilleriet lades under sjöförvarsdepartementet; såsom framgår av en genom andra försvarsberedningen föranstaltad statistik över försvarsutgifterna, uppgjord efter räkenskaperna, har denna procent över huvud taget endast blivit uppnådd två år, nämligen 1901 (33,73 %) och 1902 (32,12 %), då den drevs upp genom alldeles exceptionella omständigheter, nämligen de väldiga anslagen från 1899 och 1900 års riksdagar till pansarbåtsbyggnader och modernisering av äldre pansarbåtar. Men både före och efter dessa år har sjöförsvarets procentsiffra varit betydligt lägre; så enligt anförda statistik efter nämnda tid högst 30,56 % (år 1914 års stat) och lägst 23,99 % (1905); förutom året 1914 är det endast 1909, som når 30 % (30,21).

Man kan ej undgå att frapperas av detta förhållande så mycket mera, som den principiella utredning, vilken andra försvarsberedningen verkställt, och vars sammanfattande slutsatser anföras i propositionen, givit till resultat, att armén måste utgöra huvudvapnet i Sveriges försvarsväsende. Om flottan uttalas i nämnda sammanfattande slutsatser, att den är oundgänglig i Sveriges försvarsväsende, men också, att dess verkningsförmåga måste vara begränsad gent emot den farligaste formen av anfall över havet, nämligen fientliga landstigningar. På vårt sjöförsvaret kan, yttrar beredningen, icke ställas större anspråk än att det skall kunna förhindra sådana företag inom skärgårdsområde samt försvåra dem på öppen kust, och även för dessa krav gälla vissa inskränkningar. Dessa uppgifter anser beredningen böra läggas till grund för flottans organisation.

Chefen för sjöförvarsdepartementet har emellertid icke på något sätt gått in på frågan om flottans uppgifter och verkningsförmåga. Hans plan är uppgjord utan någon prövning av själva det grundläggande problemet, vad man under nuvarande marinpolitiska och marintekniska förhållanden kan begära av den flotta, som Sverige med sina begränsade tillgångar förmår hålla. En sådan underlåtenhet kan ej undgå att väcka särskild uppmärksamhet, när det gäller en flottplan, som höjer flottans ställning i budgeten i jämförelse med armén och över huvud begär så starka höjningar för förstnämnda vapen. Det torde bli tillfälle att längre fram i denna motion beröra punkter, i vilka det visar sig, att ett klargörande av

flottans verkningsförmåga är av största vikt för flottplanens faktiska gestaltning; här må endast anmärkas, att departementschefens tystlåtenhet i frågan om själva principerna för flottans ställning inom vårt försvar måste ytterligare mana till kritik gentemot de stora krav som han framställer.

* * *

I fråga om *det fasta kustförsvaret* äro uppgifterna vid den kungliga propositionens anslagsäskanden icke sådana, att de medgiva något bestämt omdöme om behövligheten av de summor, som Kungl. Maj:t föreslår. Icke blott själva planen för nybyggnader och kompletteringar, utan även fördelningen av de äskade anslagsbeloppen på olika kustpositioner är av Kungl. Maj:t hänvisad till de *hemliga* aktstycken, som skola meddelas vederbörande utskott, men som icke framläggas för riksdagen.

*Det fasta
kustför-
svaret.*

Under sådana förhållanden är det oss icke möjligt att till denna del av propositionen foga några bestämda uttalanden om de begärda anslagens behövlighet och lämplighet eller några preciserade ändringsyrkanden. Vi förutsätta emellertid, att för vederbörande utskott och dess medlemmar finnes tillfälle att framställa de förslag, vartill ett studium av de ifrågavarande hemliga handlingarna kunna föranleda, icke blott i vad angår eventuella begränsningar och besparingar inom ramen av Kungl. Maj:ts olika äskanden, utan också, därest därtill skulle finnas anledning, till andra jämkningar eller ändringar av befästnings- och kompletteringsplanen. I annat fall bleve nämligen genom denna plans fullständiga överförande till propositionens hemliga del riksdagens prövningsrätt över hövan kringskuren.

På sakens nuvarande stadium skola vi i övrigt inskränka oss till tvänne anmärkningar.

Då nu högst betydande förstärkningar inom det fasta kustförsvaret synas vara oundgängligen nödvändiga, så måste det bliva av allra största vikt att, i överensstämmelse med andra försvarsberedningens grundsats för frågans behandling, ansträngningarna samlas på de viktigaste kustpositionerna, för att ej kostnaderna skola alldeles växa oss över huvudet. Med de ofantliga summor, som numera krävas vid moderna befästningsarbeten, vore det tydligen ändamålslost att splittra krafterna på allt för många håll. Det måste därför, innan riksdagen går att bevilja så stora anslag, som här sättas i fråga, göras fullt klart, att genom de samma det fasta kust-

försvaret verkligen tillgodoses efter enhetlig och fullständig plan och för närmast överskådliga tid, så att icke, om dylika anslag lämnas, nya äskanden snart åter framkomma. Vidare synes det oss, att det belopp, vid vilket andra försvarsberedningen för sin del hade stannat, eller omkring 12,800,000 kronor, är så stort, att för dess beviljande väl må fordras de synnerligen starka skäl, som beredningen synes hava funnit föreligga. De ytterligare höjningar, som Kungl. Maj:t föreslagit — ungefär 465,000 kronor för ytterligare förstärkningar och 300,000 kronor på grund av höjda kostnadsberäkningar — torde därför böra undergå en särskilt noggrann granskning. Och i detta sammanhang måste slutligen uppmärksammas, att propositionen bland engångsutgifterna icke synes hava medräknat en post, som står i nära sammanhang med en punkt i befästningsplanen, nämligen anläggning av en örlogsdepå vid Härnösand, beräknad att kosta (högst) 1,700,000 kronor; sjöministern säger sig ämna framdeles återkomma till täckande av denna kostnad. Även om anläggningen av en sådan depå faller under utgifter för flottan, icke för kustartilleriet, så är den samma dock direkt beroende av de ifrågasatta befästningarna vid Härnösand och måste tagas i beräkning, när man bedömer kostnaderna för den nya befästningsplanen i dess helhet.

Den hållning, som propositionen intager till *kustpositionen vid Fårösund*, synes oss betänkligt oklar. Det meddelas, att andra försvarsberedningen i sitt förslag till kustförsvarets ordnande — vilket förslag i allt väsentligt ligger till grund för propositionen — räknat med *indragning* av denna kustposition. När därjämte angives, att samtliga hörda myndigheter i allo tillstyrkt beredningens ifrågasvarande förslag, så frågar man sig, om de även i denna del varit ense med beredningen; i varje fall måste det förefalla egendomligt, att Kungl. Maj:t i denna fråga icke ens tagit position, utan lämnar »frågan öppen». Saken är icke så betydelselös för kustförsvarets ordnande i dess helhet, att ett dylikt »öppethållande» kan ske utan ganska ogynnsam inverkan på hela planen. Om Fårösund skall bibehållas såsom kustposition eller icke, måste först och främst influera på kostnaderna för själva befästningsplanen. Kungl. Maj:t har meddelat, att i förra fallet ytterligare omkring 225,000 kronor skulle krävas för nyanläggningar och nyanskaffningar (proposition sid. 287); efter allt att döma torde denna summa dock ingalunda förslå för att giva positionen verklig försvarskraft. Men även på kustförsvarets löpande årskostnader återverkar positionen; i propositionen

är anmärkt (sid. 281), att tablån över ordinarie kostnader för kustartilleriet uppgjorts med frånräknande av dylika kostnader för Fårösund, och att, om nämnda position skulle bibehållas, beloppet ökas med omkring 100,000 kronor årligen. Vi hava anledning att antaga, att denna beräkning snarast är väl låg. Det synes oss, som borde Kungl. Maj:t vid framläggande av en så omfattande plan för kustförsvarets ordnande hava haft frågan om Fårösund så bearbetad, att den samma ej behövt lämnas öppen. Och för vår del måste vi uttala, att det synes oss oförenligt med verklig planmässighet och ändamålsenlighet inom kustförsvaret, om ifrågasvarande kustposition skall bibehållas utan att kunna göra någon egentlig nytta för Sveriges försvar i dess helhet eller för mötande av eventuella företag särskilt emot Gotland. Behöva anstalter vidtagas till förstärkande av Gotlands försvar, så böra dessa anstalter bliva av en för detta försvar mera fruktbärande art.

Vad den för kustartilleriet föreslagna förändrade personalstaten angår är den samma väsentligen beroende av de nybyggnader och andra nyanskaffningar av materiel inom vapnet, som kunna komma till stånd, och några yrkanden i fråga om den samma kunna således icke framställas annat än efter prövning av den hemliga planen rörande byggnad och materiel.

Rörande *flottans* utveckling ansluta vi oss obetingat till de i propositionen upptagna principer, som framställts inom försvarsberedningarna, att i samband med kustflottans utbyggande med nya eller modifierade fartygstyper också skall genomföras en fullständig organisation av vissa lokalstyrkor, att övertaliga, men ännu användbara äldre fartyg, som ej ingå i lokalstyrkorna, skola förläggas i materialreserv, samt att helt föråldrade fartyg skola utrangeras och försäljas. Angående enskildheterna i de planer, som blivit uppgjorda för lokalstyrkorna, förläggningen i materialreserv samt utrangeringen kunna vi givetvis icke uttala oss, då det väsentliga av dessa planer icke framlagts i den offentliga propositionen, utan hänvisats till de hemliga bilagorna. Emellertid synes av propositionen framgå, att vissa i den samma tillämpade grunder för förhållandet mellan kustflotta och lokalstyrkor kräva en kritisk granskning och revision.

Departementschefen har i huvudsak accepterat en inom andra försvarsberedningen preliminärt uppgjord beräkning över den sam-

*Flottan:
Kustflotta
och
lokalförsvaret.*

mansättning och fördelning, som lokalstyrkorna skulle erhålla ungefär mitt i den period, vilken flottplanen omfattar (år 1924). Men han förklarar, att denna storlek för lokalstyrkorna icke kan för följande tid bibehållas inom den för sjöförsvaret tänkta ramen. I vilken utsträckning reduktion skulle ske, framgår icke av propositionen mera än så till vida, att tre första klass pansarbåtar av de fem, vilka skulle efter 1924 hava ingått i lokalstyrkorna, skulle behöva överföras till materialreserven (propositionen sid. 9, 89). Därjämte meddelas, att om lokalstyrkorna skulle bibehållas vid den storlek de nått 1924, detta skulle kräva en ökning i årskostnader för flottan av omkring 680,000 kr., vilka falla under anslagen för personal (avlöning, beklädnad och naturaunderhåll), flottans underhåll samt övningar (sid. 9, 279). Kostnaderna för de särskilda nybyggnader till lokalförsvaret, vilka under ifrågavarande del av perioden säkerligen bliva erforderliga, ligga utanför nämnda belopp.

Det torde knappast vara att ställa dessa förhållanden i deras riktiga dager, när den eventuella ökningen i flottans årskostnader efter 1924 sålunda förklaras bero på den storlek, man vill giva lokalstyrkorna. I verkligheten förhåller det sig ju så, att lokalstyrkornas årskostnader icke skulle höjas utöver vad som beräknats för 1924. De ökade utgifterna bero i stället av planen för kustflottans utveckling; det är de till denna avsedda nya fartygen som kräva en ökning i *kustflottans* årskostnader. Här framträder alltså faktiskt en ekonomisk konsekvens av kustflottans nybyggnadsplan — stegring i dess årskostnader — som man icke ansett sig kunna inrymma under den avsedda ekonomiska ramen. Det är för att inom organisationen bereda rum åt kustflottans tillväxt, som departementschefen tänker sig att förminska lokalstyrkorna, genom avförande ur dem av fartyg, som annars enligt grundsatserna för fartygens utnyttjande skulle höra dit, och dessa fartygs uppläggande i reserv.

Ett sådant förfarande kan icke anses förenligt med sunda principer för flottans organisation. I och för sig måste det förefalla föga rimligt att försvaga lokalstyrkorna i sådan grad, som skulle bli fallet, om tre av de fem äldre första klass pansarbåtar, vilka enligt 1924 års norm skulle i dem bort ingå, bleve avförda till reserven. Detta skulle innebära en reduktion efter år 1924 av de till lokalstyrkorna överförda pansarbåtarna med mera än hälften, och man måste fråga sig, huru över huvud taget verkliga lokalstyrkor un-

der sådana förhållanden skulle kunna hållas. Men därjämte skulle ett dylikt förfarande strida mot alla regler för god ekonomisering med flottans dyrbara materiel. Det torde få anses höra till sådana regler, att de fartyg, som finnas, verkligen bliva inom ramen för den »livslängd», för vilken de äro avsedda, ordentligt utnyttjade. En stormakt kan möjligen tillåta sig en sådan flottpolitik, som departementschefen föreslår; för en mindre stat med begränsande tillgångar lär det icke vara rådligt att så förfara.

Departementschefens hållning i denna fråga har också en principiell innebörd, som utvecklas i hans yttrande till propositionen (sid. 84 f.)

Han vänder sig där mot ett uttalande av andra försvarsberedningen, att den av beredningen såsom oundviklig förutsatta minskningen i kustflottans fartygsantal finge, i den mån det vore möjligt, uppvägas bland annat genom lokalförsvarets förbättring, och han framhåller, att »i den mån lokalförsvaret skjutes i förgrunden splittras sjöförsvarets krafter». Av vad som blivit offentliggjort ur beredningens preliminära betänkande synes ingalunda framgå, att den på något sätt skjutit lokalförsvaret i förgrunden — bland annat avser hela dess utredning om nybyggnadsplanen uteslutande kustflottan —, och det är även vår mening, att kustflottan måste innefatta flottans huvudstyrka, som skall kunna — i mån det är möjligt — ingripa på olika delar av kusten. Någon degradering av hela Sveriges sjöförsvaret från »riksförsvaret» till ett för endast vissa kuststräckor avpassat lokalförsvaret, såsom det sagts i pressen, är således icke alls ifrågasatt. Men å andra sidan bör det vara givet, att lokalstyrkorna, om de rätt organiseras och användas, kunna vara kustflottan till en mycket avsevärd hjälp, med hänsyn särskilt till den svenska kustens beskaffenhet, som medger dylika lokalstyrkor att från skyddade replipunkter inom skärgårdarna utsträcka sina operationer inom icke obetydliga områden. Det är särskilt att märka, att till lokalstyrkorna ingalunda avses *endast* äldre fartyg, som överföras från kustflottan, utan också speciellt för dessa styrkor byggda nya fartyg, nämligen torped- och undervattensbåtar av mindre typer. Och dessa böra, med stöd av de (från kustflottan överförda) äldre pansarfartygen kunna utveckla en icke ringa aktionskraft inom sina områden. Mot departementschefens ställning till förhållandet mellan kustflotta och lokalstyrkor måste göras samma anmärkning som på sin tid framställdes mot 1907 års försvarskommittés förslag angående flottan

från en framstående militär ledamot (general Bildt), nämligen att »åt lokalstyrkorna tillmätts väl liten betydelse».

I vad mån denna fråga kan inverka på flottplanen måste sammanhånga med prövningen av denna plans huvudparti, angående kustflottans sammansättning och organisation.

Kustflottan. *Kustflottans sammansättning* har andra försvarsberedningen, såsom framgår av det i propositionen meddelade referatet ur beredningens preliminära betänkande, diskuterat med utgångspunkt från sin principutredning av förhållandet mellan armén och flottan samt flottans uppgift och verkningsförmåga. Beredningen har, med anslutning härtill, funnit, att nybyggnadsplanen för kustflottan bör uppgöras med ledning av den allmänna grundsatsen, att torpedfartygen skola bilda kustflottans taktiskt *offensiva* element, medan åter pansarfartygen skola i övervägande grad tjäna såsom stöd för torpedfartygen och således huvudsakligen utgöra det *defensiva* elementet, dock att pansarfartygen givetvis måste äga en viss, om ock begränsad, offensiv förmåga. En sådan fördelning av uppgifterna, liksom den angivna begränsningen av pansarfartygens offensiva förmåga, har beredningen funnit vara betingad av det oundvikliga faktum, att de svenska pansarfartygen — på grund av vårt lands ekonomiska resurser och i övrigt givna förhållanden — icke kunna utvecklas till sådan styrka, att de med utsikt till framgång kunna uppträda mot stormaktsflottornas största, moderna slagfartyg, utan äro och måste förbliva dem underlägsna. Utvecklingen av torpedvapnet under senaste år har däremot gjort torpedfartygen allt mer skickade att utföra sin offensiva uppgift, i allmänhet genom torpedens starkt ökade skottvidd och allt större träffsäkerhet, och i synnerhet genom undervattenbåtens hastiga förbättring: ökat displacement, högre fart, kraftigare torpedbestyckning, betydligt större självständighet i uppträdandet och väsentligen ökad offensiv förmåga.

Departementschefen har ej heller i denna principfråga, lika litet som i fråga om flottans uppgift och verkningsförmåga i allmänhet, gjort något uttalande. Det torde emellertid vara av största vikt för åstadkommande av en rationell och för våra förhållanden verkligt ändamålsenlig flottplan att till grund för densamma lägges en bestämd åskådning om de uppgifter, som de olika huvudvapnen inom flottan kunna och bära fylla i vårt sjöförsvaret. Och för vår del

måste vi fullt ansluta oss till andra försvarsberedningens här anförda principer samt anse, att de samma böra tillämpas så väl vid bestämmande av typer för torpedfartyg å ena sidan, pansarfartyg å den andra, som vid avvägningen av dessa fartygsslags inbördes proportion. Det synes oss oavvisligt, att en förskjutning inom kustflottan till torpedvapnets förmån måste äga rum.

I fråga om *typerna för torpedfartyg* i kustflottan föreslår Kungl. *Torpedfartygens typer.* Maj:t viktiga förändringar, nämligen dels att härefter inga torpedbåtar skola nybyggas för kustflottan, utan övervattens-torpedvapnet i den samma tillgodoses enbart genom jagare av en, i förhållande till de nuvarande, något förstärkt typ, dels att för kustflottan skola byggas större, sjögående undervattensbåtar. I båda dessa avseenden ansluter sig propositionen till andra försvarsberedningens preliminära betänkande, som i sin ordning är grundat på av beredningen föranstaltade utredningar från de marina myndigheterna. Övergången till att för kustflottan bygga jagare i stället för torpedbåtar innebär en väsentlig omläggning av torpedvapnet, som bland annat måste föranleda, att antalet fartyg inom detta vapen högst väsentligt nedgår. Denna nedgång är icke utan sina betänkligheter, då ju effektiviteten av ett torpedanfäll måste anses i avsevärd mån bero på antalet i det samma deltagande fartyg. Emellertid äro genom de verkställda utredningarna så starka skäl förebragta för den föreslagna omläggningen, att vi icke finna oss böra göra något yrkande i annan riktning, så mycket mindre som de nya jagarna skulle väsentligen hava att utföra också spaningstjänsten inom kustflottan. Vad undervattensbåtarna angår, äro alla meddelanden om de samma hänvisade till propositionens hemliga del, och vi kunna i denna punkt alltså endast uttala vår anslutning till själva principen om större, sjögående undervattensbåtars införlivande med kustflottan i så stort antal som förhållandena medgiva.

Om *typen för pansarbåtar* hade försvarsberedningarnas utredning icke hunnit slutföras, när deras arbete upphörde. De i propositionen upptagna alternativ till pansarbåtsförslag, som hämtats ur andra beredningens preliminära betänkande, voro, såsom av departementschefen påpekats, icke av beredningen slutdiskuterade, och något beslut i denna typfråga var icke av beredningen fattat.

Behandlingen av frågan om pansarbåtstypen försvåras ytter-

ligare av osäkerheten i marinförvaltningens *kostnadsberäkningar* för dessa fartyg. Man har i sakens nuvarande läge endast en mycket otillfredsställande ledning för den ytterst viktiga sida av problemet, som ligger i de olika typernas anskaffningskostnader. Vad kostnaderna för bemanning, underhåll och övningar angår, berör propositionen icke alls de olikheter, som härutinnan måste finnas mellan de olika förslagstyperna.

Under sådana förhållanden kunna uppenbarligen i en motion inom riksdagen inga säkra kalkyler göras angående relationen mellan de olika fartygstypernas byggnadskostnader och övriga ekonomiska konsekvenser. Så mycket bör i alla händelser vara tydligt, att vid en jämförelse *samma* grunder måste tillämpas för beräkningen av olika typers byggnadskostnad. Därvid möter emellertid den särskilda svårigheten, att just den beräkningsgrund, som i propositionen tillämpas för den av Kungl. Maj:t föreslagna »Sverige»-typen, icke finnes utförd för någon av de andra. För samtliga eller flertalet förslagstyper finnas marinförvaltningens beräkningar dels efter de grunder, som betecknats med K_2 — i huvudsak den nu under byggnad varande »Sveriges» faktiska pris — dels efter reducerade priser — K_3 — dels efter ett mellanting mellan dessa två olika beräkningsgrunder — i propositionen benämnt modifierat K_3 . Men departementschefen avviker från alla dessa beräkningar och upptar de föreslagna nya fartygen till ett pris, som ligger mellan K_2 och modifierat K_3 , dock ganska nära det sistnämnda. Det måste allvarligt beklagas, att icke även övriga förslag blivit i propositionen omräknade efter samma grunder, då det ju är givet, att samma skäl som blivit anförda för att sålunda bestämma priset för »Sverige»-typen, nämligen att priserna borde kunna sänkas från K_2 , om man bygger fartyg »enligt viss enhetlig modell», också måste gälla för övriga typer, enär dessa på samma sätt kunna leda till byggande av flera fartyg »efter enhetlig modell». Så som propositionen nu föreligger, finnes ingen annan möjlighet att utföra en jämförelse mellan de olika typernas byggnadskostnader än att räkna *alla* antingen efter K_2 eller efter det modifierade K_3 .

Mot »Sverige»-typen, som i propositionen är upptagen med endast mindre väsentliga modifikationer, hava alltifrån dess framträdande gjorts många invändningar, och vi kunna icke anse, att alla dessa invändningar blivit undanröjda genom vad nu av departementschefen anföres.

Till en början kvarstår den anmärkningen, att fartyg med »Sveriges» storlek och djupgående måste få avsevärt svårare än våra hittillsvarande pansarbåtar att navigera inom skärgårdarna och utnyttja vissa av deras leder, både bland de allmänna och bland de hemliga militära lederna. Man lägger visserligen märke till att de nya »Sverige»-båtarna nu uppgivas komma att ligga endast 6.1 m. djupt, men denna uppgift kan näppeligen mottagas annat än med viss reservation, då fartyget från början var konstruerat för 6.4 m. djupgående vid normalt kolförråd, och då ingen sådan förändring synes vara vidtagen, som kan förklara en dylik minskning i djupgåendet. Departementschefen anför, med stöd av ett utlåtande från inspektören över flottans övningar, att de mycket fåtaliga leder eller delar av leder, där våra hittillsvarande pansarbåtar men icke de nu ifrågasatta typerna kunna gå fram, med endast ett par undantag äro de samma för alla typerna. Uttalandet är icke så avfattat, att detsamma kan anses fullt bindande, och ett faktum torde vara, att det finns både allmänna leder — bland dem Kalmarsund — och hemliga militärleder, som »Sverige»-typen icke kan befara, men som däremot skulle vara tillgängliga för de mindre bland de övriga typerna. Över huvud taget läser det väl ligga i sakens natur, att varje ökning i deplacement tvingar till ökad försiktighet vid framgående inom skärgård, även om den led, där fartyget rör sig, är uppmätt till erforderligt djup. Man erinre sig, med vilken utomordentlig varsamhet stora främmande fartyg, som besöka Stockholm, framföras i våra allmänna leder, och huru i alla händelser tillbud till missöden inträffat. I vad mån djupgåendet bör inverka på valet av typ, måste bero på en närmare prövning, som vederbörande utskott väl icke läser försumma att företaga; så mycket bör dock vara tydligt, att det är en given nackdel, om vissa skärgårdsleder skulle vara ofarbara för de nya pansarfartygen.

Pansarbåtarnas djupgående.

Den allvarligaste anmärkningen mot »Sverige»-typen är emellertid, att de principer, efter vilka densamma konstruerats, icke synas vara med hänsyn till vårt lands förhållanden genomförbara.

Grundläggande bland dessa principer för typen »F», såsom den vid sin tillkomst hette, var, såsom framgår av försvarskommitténs betänkande år 1910, följande: att farten borde vara överlägsen den å befintliga och projekterade slagskepp; att i artilleribestyckningen måste ingå kanoner, vilka med hänsyn till sin effekt kunna jäm-

Principerna för »Sveriges»-typen numera ej genomförbara.

föras med de kraftigaste kanonerna på utländska slagskepp, och vilka på antagliga stridsavstånd kunna genomslå pansarskyddet för dessa kanoner, varjämte artilleriet borde kunna jämnställas med artilleriet på de flesta pansarkryssare och kunna genomslå dessa kryssares kraftigaste pansarskydd; slutligen fordrades i fråga om bepansringen bl. a., att hela vattenlinjen skulle vara skyddad av pansar, vars tjocklek utanför vitala delar vore så stor, att ett taktiskt offensivt uppträdande mot utländska pansarkryssare vore möjligt. Dessa år 1909 framställda krav på den svenska pansarbåtstypen kunna sägas i huvudsak vara de samma som man uppställt allt ifrån »Svea»-typens tillkomst på 1880-talet, och så till vida utgjorde 1909 års pansarbåtsprogram ingen *principiell* nyhet. Men väl hade redan vid tidpunkten för dess framställande den tekniska utvecklingen inom stormaktsmarinerna och sammansättningen av dessa mariner så fullständigt förändrats, att den praktiska innebörden av dess principer blivit helt och hållet en annan. När »Svea»-typen tillkom på 1880-talet, och även under följande årtionden intill 1900-talets början, byggdes inom stormakternas flottor dels slagskepp med relativt låg fart, dels pansarkryssare med relativt svag bepansring och bestyckning; det var detta som gjorde det möjligt att då konstruera svenska pansarbåtar, som överträffade stormakternas slagskepp i fart och deras pansarkryssare i artilleristyrka. Efter rysk-japanska kriget åter började dels en stark utveckling av slagskeppens fart på samma gång som av deras styrka i artilleri och pansar, dels en utomordentlig förstärkning av pansarkryssarna, som nu i bestyckning blevo nära jämförbara med slagskeppen, på samma gång deras fart uppdrevs långt utöver vad hittills ifrågakommit för stora fartyg; de övergingo till slagkryssare. Denna utveckling har i hög grad förändrat förutsättningarna för ett svenskt pansarbåtsprogram.

Redan i 1907 års försvarskommitté framhöllos dessa förhållanden. F-typen är visserligen framkommen just för att åtminstone i ett avseende kunna motsvara de nya fordringar, som följde av de gamla grundsatserna, nämligen i fråga om farten. Dess fart — 22.5 knop — ansågs vid dess tillkomst verkligen vara överlägsen den å befintliga och projekterade slagskepp. Men däremot måste den andra av de gamla huvudfordringarna, överlägsenhet i pansar och artilleri över pansarkryssarna, fullständigt uppgivas, vad slagkryssarna beträffar. Slagkryssarna voro nämligen redan då både så snabba, så

kraftigt bestyckade och så starkt bepansrade, att typen F i intet av dessa hänseenden kunde med dem jämföras. Inom försvarskommittén anmärktes också detta av åtskilliga reservanter.

Försvarskommitténs majoritet synes gentemot dessa aumärkningar egentligen hava hållit sig till, att slagkryssarna endast utgjorde ett relativt fåtal bland de stora marinernas stridsfartyg; därav väl också programmet formulering, att den svenska typens artilleri borde kunna jämnställas med artilleriet på »de flesta» pansarkryssare. Denna slagkryssarnes relativa fåtalighet kunde emellertid icke förhindra, att deras befintlighet dock redan då undergrävde själva principen för den nya pansarbåtstypen. I ännu högre grad har detta blivit fallet genom de stora marinernas fortsatta utveckling sedan 1910.

Dels har inom flera mariner antalet slagkryssare tillväxt, på samma gång deras stridsegenskaper ytterligare uppdrivits. Så byggas f. n. för ryska Östersjöflottan 4 slagkryssare (lika många som slagskepp), vardera med 12 st. 35,6 cm. kanoner och en fart, som uppgives till 27—29 knop; Tyska riket har enligt tillgängliga uppgifter 5 st. slagkryssare färdiga, bestyckade med 8 eller 10 st. 28 cm. kanoner, och under byggnad 4 st., av vilka en är bestyckad med 8 st. 30,5 cm. kanoner (övriga lära få ännu grövre kanoner); farten på dessa tyska fartyg är 27—30 knop. England har 9 st. färdiga slagkryssare, av vilka 6 äga en bestyckning av 8 st. 30,5 cm. kanoner, 3 äro bestyckade med vardera 8 st. 34 cm. kanoner samt dessutom 1 à 2 under byggnad med bestyckning av 34 cm. eller grövre pjäser. Farten är för de äldsta 26 knop, för de nyare 30 knop.

Men dels har dessutom sedan 1910 också *slagskeppstypen* utvecklats ej blott i artilleri- och pansarstyrka, utan även i fart, betydligt utöver vad som var förhållandet, när »F»-typen beräknades. Rysslands under byggnad varande 4 slagskepp för Östersjön (Gangutsklassen) beräknas komma att göra 23 knop; Tysklands Kaiserklass angives i marinkalendrar till 23,6; en hel grupp engelska slagskepp går upp till 25. Det har talats om att man på grund av denna ökning i slagskeppens fart möjligen kunde förutse en sammanmältning mellan denna typ och slagkryssaren.

Under sådana förhållanden är det uppenbart, att typen »F» nu, ännu mindre än vid dess tillkomst motsvarar de principer för en svensk pansarbåt, efter vilka den egentligen är konstruerad. Dess fart är *icke* »överlägsen den å befintliga eller projekterade slagskepp», utan

tvärtom avsevärt underlägsen, dess artilleri kan *icke* »jämställas med artilleriet på de flesta pansarkryssare». Fartyget kan icke i i öppen sjö undandra sig strid med ett modernt slagskepp annat än om skyddande skärgård eller hamnar finnas i vederbörlig närhet, och det kan icke med någon utsikt till framgång upptaga strid med en modern slagkryssare. Det förmår icke fylla sådana uppgifter, som tilltänktes det samma vid »F»-typens tillkomst.

Den tanken har varit uppe att söka ytterligare förbättra »F»-typen för att kunna bringa den att motsvara ifrågavarande uppgifter. Såsom framgår av propositionen, har dåvarande marin-stabschefen i juli 1913 i en av andra försvarsberedningen begärd utredning uttalat, att det borde övervägas, huruvida icke en sådan fartökning kan åstadkommas, att fartyget i detta hänseende bliver överlägset Östersjömakternas senast planerade slagskepp, och framhållit såsom önskligt, om fartyget i fart kunde mäta sig med deras slagkryssare.

Det visar sig emellertid, att en ökning av farten redan till överlägsenhet över slagskeppen blir mycket dyrbar — varje ny knop kräver en betydande ökning i längd och maskinkraft —, och med de tendenser till fortsatt fartökning även för slagskeppen, som ovan berörts, måste förutses, att efter något år kanske ytterligare ökning skulle bliva behöflig. Underlägsenheten under slagkryssarna kvarstår i varje fall såsom oundviklig. Också har departementschefen för sin del avböjt att beträda denna väg.

*Principer
för nutida
svenska
pansar-
fartyg.*

Men under sådana förhållanden är det också nödvändigt att verkligen taga konsekvenserna av det faktum, att våra svenska pansarkryssare numera icke *kunna* göras snabbare än slagskeppen, ej heller lika starka som pansarkryssarna. Och dessa konsekvenser måste bliva: att underkasta hela den uppgift, som man tänkt sig för våra pansarbåtar, en revision, samt därefter se till, huruvida man ännu efter en sådan revision behöver vidhålla så stora anspråk på dem som lett till »F»-typen.

Det kan ej tillkomma motionärer inom riksdagen att gå närmare in på en sådan fråga som sättet för våra pansarfartygs uppträdande under sjökrig. Så mycket torde dock få sägas som att deras numera oundvikliga underlägsenhet, även i fart, under en stormakts slagfartyg måste högst väsentligt begränsa deras möjligheter att uppträda i öppen sjö, på långa avstånd från skärgård

eller skyddande hamn. Att hela svenska flottan under ett krig med en stormakt måste vara hänvisad till en *strategisk defensiv*, är sedan länge erkänt. Däremot måste det vara ett viktigt önskemål att göra den så mycket som möjligt skickad för en *taktisk offensiv*, så snart tillfälle därtill yppar sig, för strid i våra skärgårdar, där fiendens slagfartyg hava svårt att röra sig, för angrepp på blockadstyrkor, även i och utanför havsbandet, för angrepp på transportfartyg eller mindre fientliga eskadrar o. s. v. Det torde hava varit en förutsättning för alla äldre svenska flottplaner och även för F-båtens konstruktion, att de svenska pansarbåtarna genom sin överlägsenhet i fart över slagfartygen skulle hava möjlighet att röra sig mycket fritt till sjös, eventuellt även i fiendens egna farvatten, blott med undvikande av strid med hans överlägsna fartyg. Härutinnan måste nu uppenbarligen en väsentlig förändring inträda, när deras fart ej längre är överlägsen. Möjligheten för taktisk offensiv måste åt flottan bevaras, men denna taktiska offensiv kan ej undgå att bliva mera begränsad, och dess utförande blir annorlunda fördelat på de olika fartygsslagen. Här framträder det berättigade i den princip, som andra försvarsberedningen för sin del uppställt för kustflottans sammansättning och nybyggnad, och enligt vilken torpedfartygen måste bliva det huvudsakligen offensiva elementet. Dessa fartyg bli huvudmedel för offensiven i synnerhet på längre håll, emedan torpedfartygen ovan vattnet i fart kunna mäta sig med fiendens motsvarande fartyg och överträffa hans stora fartyg, och emedan torpedfartygen under vattnet kunna genom ned-sänkning i undervattensläge skydda sig mot angrepp. Pansarfartygen måste i vida högre grad än förr få karaktären av stöd åt detta offensiva torpedvapen. Därmed är naturligtvis ingalunda sagt, att ej även pansarfartygen skola, så långt det är dem möjligt, uppträda offensivt. Men denna möjlighet begränsas nu i normala fall av nödvändigheten att ej avlägsna sig så långt från skärgårdsområde eller skyddande hamn, att de kunna bliva upphunna och tvingade till strid av de överlägsna fientliga slagfartygen.

Hela problemet om den lämpliga pansarbåtstypen måste upptagas till förnyad prövning efter dessa ändrade förhållanden. Det gäller att efter dem avväga kraven på artilleri, pansar och fart på våra pansarfartyg.

*Fartfrågan
för svenska
pansar-
fartyg.*

Man måste först fråga sig, om det är riktigt att hålla uppe fordran på en så hög fart som »Sverige»-typens, även sedan denna fart icke längre motsvarar *det* syfte, för vilket den egentligen tillkommit, eller överlägsenhet över slagfartygen. När sådan överlägsenhet i alla händelser icke nås, när våra pansarbåtar likväl bliva därutinnan underlägsna och deras uppträdande måste med hänsyn därtill väsentligt begränsas, då kommer frågan om farten i ett väsentligt annat läge. Det är givet, att i och för sig varje ökning i fart medför någon ökning i fartygets möjlighet att röra sig ut ifrån kusten, men huru långt farten bör uppdrivas, måste nu avvägas med hänsyn till vad man därmed avser sig kunna vinna, i jämförelse med den ökade kostnad, som därav förorsakas. Det kan erinras, att andra smärre stater, som äro jämförliga med oss, icke ansett sig kunna hålla på långt när så hög fart för sina nya pansarfartyg. Danmark har alltid nöjt sig med en relativt blygsam fart, för Herluf Trolle, Olfert Fischer och Peder Skram mellan 15 och 16 knop, för den nu under byggnad varande pansarbåten Niels Juel enligt uppgift 16 knop. Norge, som under föregående årtionden byggde pansarbåtar i huvudsak efter samma grundsatser som Sverige, med den för dåtida förhållanden höga farten av 17 knop, har nu, inför stormaktsslagfartygens utveckling sett sig nödsakat att släppa den principen och för de två nu stapelsatta fartygen till och med gått ner till 15 knop; i stället äro på dessa fartyg så väl bepansring som artilleri förstärkta (2 stycken 24 centimeters kanoner i stället för 2 stycken 21 centimeters). Med allt erkännande av att Norges så väl kustgeografiska som militärpolitiska förhållanden äro i åtskilligt olika Sveriges, kan detta steg i Norges flottpolitik ej undgå att påkalla uppmärksamhet även hos oss; det visar, att en stat med begränsade resurser kan finna sig nödsakat att inför de nya förhållandena giva efter på en egenskap hos sina fartyg, som förut ställts i främsta rummet. Holland har för sina kustpansarfartyg alltid åtnöjt sig med medelmåttig fart; hos de senast byggda uppgår den till 16,3—16,7 knop. Med dessa fakta överensstämmer icke departementschefens uttalande, att det är av särskilt betydelse »inom de smärre marinerna» att artillerifartygen besitta hög fart; här nämnda smärre mariner hava följt en motsatt grundsats. Anmärkas bör slutligen, att den höga farten hos ett fartyg av »Sverige»-typ icke alltid kan tillgodogöras. Inom skärgården lärer detta endast undantagsvis kunna ske — om också vissa huvudleder *på sina ställen* till-

låta hög fart —, och i öppen sjö torde det, på grund av fartygets i jämförelse med storleken hårda belastning, ej kunna ske i hårt väder.

Departementschefen förklarar sig finna, att de beräkningar och tabeller, som av andra försvarsberedningen framlagts rörande möjligheter för jagade fartyg med olika fart att undkomma jagande, snabbare fartyg, ävensom rörande tillämpningen av nämnda beräkningar med avseende å de farvatten, som omgiva Sveriges kuster, giva vid handen, »att en fart, som håller sig nära den övre gränsen av de å nutida slagskepp förekommande, är den lägsta, som kan ifrågasättas, för att våra pansarbåtar skola kunna på ett framgångsrikt sätt fullgöra på dem ankommande operationer» (propositionen sid. 57). Uttrycket »nära den övre gränsen» är ju obestämt, men kan ej förhindra den anmärkningen, att »Sverige»-typen *icke* synes fylla just denna fordran, eftersom dess 22,5 knop väl knappast kunna sägas ligga »nära» den engelska Queen Elisabeth-klassens 25 knop, knappast ens den tyska Kaiser-klassens 23,6. Vad hänvisningen till andra försvarsberedningens beräkningar och tabeller angår, så äro dessa icke i propositionen meddelade. Men vad som blivit offentliggjort (propositionen sid. 31 f.) angående de slutsatser, till vilka beredningen själv kommit genom beräkningarna och tabellerna samt vad utredningen i övrigt lagt i dagen, tyder därpå, att beredningen för sin del icke hyst departementschefens uppfattning. Beredningen har framhållit, att man måste beakta, huru pansarbåtarna vid en utryckning och förflyttning få tänkas samverka med de föreslagna förstörade och förbättrade första klass undervattensbåtarna, vilkas närvaro i farvattnet utgör ett allvarligt hot mot de fientliga slagfartygen; huru fördelarna av initiativet — bland annat full fart då utbrytningen sker — äro på de svenska fartygens sida; huru avstånden mellan angränsande skärgårdsområden äro relativt korta och, vad särskilt angår en förflyttning till Norrland, den föreslagna replipunkten å mellersta Norrlands kust måste äga en mycket stor betydelse, dels därigenom att den lämnar flottan direkt skydd vid framkomsten, dels därigenom att en till replipunkten förlagd lokalstyrka kan genom sina operationer underlätta uppnåendet av det skyddande området. »Även för en sådan förflyttning», yttrar beredningen, »innebär skillnaden mellan de jagade och de förföljande fartygens hastighet icke så synnerligen stor skillnad i tid för tillryggeläggande av den ifrågavarande distansen». »Omtänksamhet i val

av tidsmoment, skickligt gjorda förberedelser och samverkan mellan de olika fartygsslagen — av vilka kustflottans undervattensbåtar utgöra ett ständigt hot mot förföljande större fartyg, utgöra härutinnan faktorer, som äro ägnade att främja en lycklig utgång även vid underlägsenhet i fart.» Och när beredningen sedan uttalar sig angående »det minimum (av fart) som överhuvud kan ifrågakomma», stannar den vid 18 *knop*. Det är, som synes, en helt annan ståndpunkt än departementschefens angående »den lägsta (fart) som kan ifrågasättas». Och det är även vår mening, att med numera rådande förhållanden inom stormaktsmarinerna måste anspråken på våra pansarfartygs fart ej oväsentligt minskas, om överhuvud vårt pansarbåtsproblem skall kunna få en hållbar lösning, samt att denna minskning kan ske utan fara för de uppgifter, som av våra pansarbåtar *verkligen* kunna fyllas. Huru stor minskningen kan bliva, bör avgöras i dess sammanhang med typernas övriga egenskaper och kostnad.

Artilleriet
på svenska
pansarfartyg.

Artilleribestyckningen är den andra huvudsynpunkt, ur vilken Kungl. Maj:t håller fast vid »Sverige»-typen, och då egentligen det grova artilleriets styrka. Departementschefen har, i likhet med inspektören för flottans övningar i dennes yttrande med anledning av andra försvarsberedningens preliminära betänkande, hävdadt att de 4 stycken 28,3 cm. kanoner i dubbeltorn, som finnas å »Sverige»-typen, innebära den enda tillfredsställande anordning, som för närvarande kan göras. Såsom skäl härför är anført: dels att med denna uppställning kostnaden pr svår kanon blir mycket mindre än om man väljer en typ med endast 2 svåra kanoner (i enkeltorn), dels att likaledes artilleriets effekt i förra fallet blir mycket större än i det senare, relativt till kostnaden, dels slutligen att överhuvud taget 4 svåra kanoner på varje fartyg äro behöfliga för att kunna med gott resultat verkställa såväl inskjutning som »verknings-skjutning» under strid.

Mot dessa skäl för »Sverige»-typen måste flera anmärkningar göras.

En beräkning av de olika typernas fördelar efter kostnaden för varje svår kanon, som kan uppställas på dessa typer, torde i och för sig vara föga bevisande. Dels beror dock ett fartygs stridsvärde icke *enbart* av det grova artilleriet, utan också av många andra faktorer, vad bestyckningen angår sålunda även av det sekun-

dära artilleriet och torpedbestyckningen, och dels kan i jämförelsen mellan de svåra kanonerna på olika typer icke endast antalet vara avgörande, utan även uppställningen och effekten av varje enskilt skott måste medtagas i beräkningen.

Vad först uppställningen angår, då i ena fallet 4 svåra kanoner stå 2 och 2 i dubbeltorn och i andra fallet 2 svåra kanoner uppställts i var sitt enkeltorn, kan en sådan grund för jämförelsen av de olika systemens stridsvärden som såväl inspektören som departementschefen angivit, nämligen att »Sveriges 4 stycken 28,3 cm. kanoner i dubbeltorn giva dubbelt så många skott i bredsidan som 2 stycken 28,3 cm. eller 2 stycken 30,5 cm. kanoner i enkeltorn», ej vara riktig. Den olika uppställningsformen inverkar, som naturligt är och även framgår av den militära facklitteraturen, högst väsentligt å stridsvärdet. En kanon kan nämligen endast utveckla hela sitt inneboende stridsvärde, om den är fullständigt ostörd av eldgivningen från andra kanoner och ej har några anordningar gemensamma med andra pjäser. Den regelbundna elden från två kanoner i ett vanligt dubbeltorn påverkas av trenne olika slag av störningar: 1) sådana som röra langningen, 2) de som träffa sidoriktningen och 3) de som angå höjdriktningen. Till tredje gruppen får man också räkna haverier i avfyringen, mekanismfel och dylikt. De störningar som träffa sidoriktningen drabba alltid bägge kanonerna samtidigt, under det haverierna i langning och höjdriktning antingen kunna träffa var kanon för sig eller vara gemensamma för bägge pjäserna. Praktisk taget måste fördenskull stridsvärdet av två kanoner i dubbeltorn anses väsentligt mindre än stridsvärdet av samma kanoner uppställda i var sitt enkeltorn. Framstående amerikanska konstruktörer, Alger och Taylor, ange således (Proceedings of U. S. A. Naval Institute 1901) stridsvärdet hos dubbeltornets kanoner till 75 % av samma kanoners värde uppställda i var sitt enkeltorn, och den tyske diplomingenjören Probst har kommit till liknande resultat i sin mycket uppmärksammade avhandling: »Ein neues Verfahren zur Berechnung des Gefechtwerthes von Kriegsschiffen» (Marine Rundschau 1913). Den procentsiffra han praktiskt räknar ut är 72 %, men han finner denna kunna på anförda skäl höjas och stannar vid 77,8 %. Såsom synes överensstämmer detta mycket nära med den amerikanska beräkningen av 75 %.

Vill man därför, som flottinspektören (sidan 41 i propositionen) tydligen gjort, beräkna stridsvärdet hos kanonerna efter det antal skott

som varje kanon under fortgående strid kan i genomsnitt avlossa inom en viss tidsenhet — den praktiska effekt alltså som fartygets artilleri åstadkommer för varje sådan tidsenhet, till exempel pr minut — bör man även taga hänsyn till kanonernas uppställningsform och för gruppen med 4 kanoner, uppställda 2 och 2 i dubbel torn, införa en reduktionskoefficient av omkring 0,75. Förhållandet blir då icke, såsom i propositionen angivits, såsom 4 till 2, utan ungefär såsom 3 till 2. Därmed ställer sig jämförelsen mellan vardera fartygsslagets effekt och kostnad väsentligt annorlunda.

Ännu större blir förskjutningen i jämförelsen, om det gäller å ena sidan fartyg med 4 stycken 28,3 cm. kanoner och å andra sidan fartyg med 2 stycken 30,5 cm. kanoner. Såsom naturligt är och såsom något omnämnes i propositionen, har 30,5 cm. kanonen i åtskilliga avseenden större effekt än 28,3 cm. kanonen. Att en 30,5 projektil har större genomträngsförmåga, är klart; enligt de i inspektörens yttrande meddelade tabellerna (propositionen sidan 41) representerar varje skott från en 30,5 cm. kanon en mynningsenergi av 14,880 meterton och en genomträngningsförmåga vid mynningen av 777 mm.; de i senaste marinalmanackor från Bofors och Krupp meddelade uppgifterna äro, från Bofors för 30,5 cm. kanonen av 45 kalibers längd: mynningsenergien 14,560 mt. och genomträngningen i stål vid mynningen 934 mm., och för 28 cm. kanoner, även den av 45 kalibers längd: mynningsenergien 11,288 mt. och genomträngningen i stål vid mynningen 854 mm., från Krupp för 30,5 cm. kanoner (45 kalibers längd): mynningsenergien 15,750 mt. och genomträngningen i stål vid mynningen 990 mm. och för 28 cm. kanonen (45 kalibers längd): mynningsenergien 12,110 mt. och genomträngningen i stål vid mynningen 900 mm.

I propositionen uttalas visserligen (sidan 59) att »skillnaden i ballistiska egenskaper för 30,5 och 28,3 cm. kanonerna är icke så stor som man möjligen skulle föreställa sig», och att »det bestrukna stycket för viss målhöjd, varav det enskilda skottets träffsannolikhet beror, är för båda kalibrarna praktiskt sett den samma». Skillnaden i ballistiska egenskaper framgår emellertid av ovan meddelade siffror.

De fördelar, som en *grövre* kanon alltid äger över en mindre, anföras efter den tyska fackboken »Nauticus» av föredraganden i artillerivetenskap hos krigsvetenskapsakademien 1913 och äro bland

annat följande (sid. 82 i Krigsvetenskapsakademiens handlingar och tidskrift 1914):

1. Det enskilda skottets verkan ökas beträffande inträngning och sprängverkan oaktat mindre utgångshastighet, d. v. s. med jämförelsevis kortare och lättare kanon.

2. Möjlighet förefinnes att minska gastrycket och proportionsvis även laddningen, i följd varav med större projektilverkan följer jämförelsevis mindre avnötning och större livslängd.

3. Mindre påverkan vid den större kalibern av dagsinflytelser såsom vind och lufttryck på stora avstånd.

Till dessa skäl lägger nämnda föredragande ytterligare (sid. 87 i förenämnda tidskrift):

att mindre variationer i krutladdningens och projektilens vikt äro av mindre betydelse ju större vikten av vardera är (något som är fallet med en grövre kanon).

I all synnerhet torde det böra beaktas, att 30,5 cm. projektilen för en betydligt större sprängladdning än 28,3 cm. projektilen, och denna skillnad är icke blott proportionell till projektilens ökade vikt, utan ännu större. Det är nämligen en allmän konstruktionsregel, att projektiler från grövre kanonkalibrar upptaga även *procentuellt* i förhållande till projektilens vikt en större sprängladdning, utan att förlora i genomträngningsförmåga. Härom kan hänvisas exempelvis till artikeln »Artillerie und Panzer in ihren jüngsten Fortschritten», »Nauticus» 1912, och Krigsvetenskapsakademiens handlingar och tidskrift för 1914, sid. 82.

Då det är allbekant, att brisantelden numera anses vara det moderna artilleriets effektivaste förstörelsemedel, är det särskilt intressant att undersöka, huru de jämförda pjäserna eller rättare sagt deras projektiler ställa sig i förhållande till varandra i förmåga att — vad som för den svåra kanonen är viktigast — med bibehållande av pansarbrytande egenskaper inrymma brisant sprängladdning. Varje marin strävar efter att noga hemlighålla alla uppgifter rörande de betydelsefulla brisantprojektilerna, och det är därför svårt i att facklitteraturen finna några bestämda data rörande dylika projektiler. I en engelsk facktidskrift har det likväl uppgivits att en 30,5 cm. projektil med bibehållande av pansarbrytande egenskaper förmår inrymma 11,5 kilogram brisant laddning eller 3 % av projektilens hela vikt. Då de utländska marinerna ej längre räkna med 28 cm. kanoner (denna pjäs anses omodärn och är allmänt övergiven), finnas

i samma tidskrift inga uppgifter för denna kanon. Med stöd av det förut anförda uttalandet i den tyska fackboken »Nauticus» ävensom liknande uppgifter i andra facktidskrifter, där procentsiffran för högre kalibrar angives, torde man ha skäl att antaga, att 28 cm. kanoners projektil inrymmer mindre än 3 % brisant ämne i förhållande till projektilens vikt. Verkliga procentsiffran ligger mellan 2,5 och 3 och torde med stor sannolikhet kunna sättas till 2,7 %. Tillämpas de anförda procentsiffrorna å dels en 28 cm. projektil och dels en 30,5 cm. projektil, vilkas vikt, om Kruppkanoner avses vid jämförelsen, äro respektive 300 och 390 kilogram, skulle 28 cm. kanonen således inrymma 8,1 kilogram brisant laddning och 30,5 cm. kanonen 11,7 kilogram, det vill säga 30,5 cm. kanonens projektil kan med bibehållande av pansarbrytande egenskaper föra ungefär 44 % mera brisant ämne till målet än 28 cm. kanonens projektil.

Enligt uppgifter i facklitteraturen, bestyrkta av ett uttalande av den förut nämnda föredraganden i artillerivetenskap i krigsvetenskapsakademien (s. 107 i akademiens handlingar och tidskrift 1914) utgöras de moderna projektilerna för svåra kanoner av två slag, dels en kappad pansarbrytande projektil med fördröjt rör och omkring 3 % brisant sprängladdning, och dels en långgranat med omkring 10 % brisant sprängladdning och ögonblickligt verkande rör. Den förra avses att först genomtränga pansar och där bakom detonera, den senare att vid första anslag detonera och mot av pansar oskyddade delar utveckla förintande brisansverkan.

I sin förut nämnda jämförande tablå (sid. 41 i propositionen.) anför inspektören under rubriken »sprängladdningarnas sammanlagda vikt» några siffror, som uppenbarligen ej kunna hänföras till något av de projektilslag som enligt vad ovan påpekats nu äro de moderna för svåra kanoner.

Det synes därför riktigare att för bedömande av de jämförda kanonkalibernas effekt vad angår sprängladdningarnas vikt räkna med dels brisanta pansarbrytande projektiler och dels med brisanta så kallade långgranater.

I propositionen antydes (sid. 59 f.) någon ovisshet, om de två 30,5 cm. kanonerna, då ifrågasatta typer kunna erhålla samma kaliberlängd som de fyra 28,3 cm. kanonerna, och uttalas, att de deplacement, som beräknats för förstnämnda typer, »knappast synas vara tillräckliga» såsom plattform för två 30,5 cm. kanoner. I förra avseendet torde vara tillräckligt att anmärka, att så vitt känt är samma

kaliberlängd (45 kaliber) varit förutsatt för 30,5 cm. som för 28,3 cm. kanonen, och i senare hänseendet, att deplacementet så mycket mindre bör vara otillfredsställande, som i tidigare utredningar angående typer med två stycken 30,5 cm. kanoner beräknats ett ännu mindre deplacement än nu; så beräknades år 1909 typen E med 18 knops fart till 5,650 ton, med 20 knop till 5,850 ton, medan nu typen I a räknats till 6,050, typen I b till 6,270 ton. Och dock skulle 1909 års E-typ föra, jämte de två 30,5 cm. kanonerna, åtta stycken 15 cm. kanoner, medan den nya typen I endast för sex.

Om man med hänsyn till här anförda förhållanden uppgör beräkningar över det grova artilleriets verkningar för fartygstyper med fyra 28 cm., två 28 cm. och två 30,5 cm. kanoner, blir resultatet följande:

	2 st. 28 cm. k. i bredd uppställning i enkeltorn	2 st. 30.5 cm. k. i bredd uppställning i enkeltorn	4 st. 28 cm. k. i bredd uppställning i dubbeltorn
(Samtliga pjäser av 45 kalibers längd och Krupps system.)			
Summa mynningsenergi	24,220 mt.	31,500 mt.	36,330 mt.
Genomträngning i stål vid mynningen	900 mm.	990 mm.	900 mm.
Projektilvikt förd till må- let pr minut	600 kg.	780 kg.	900 kg.
Brisant sprängämne, fört till målet pr minut (i pan- sarbrytande projektil)	16.2 kg.	23.4 kg.	24.3 kg.
Brisant sprängämne, fört till målet (i långgranat) pr minut	60 kg.	78 kg.	90 kg.

(Allt räknat under fortgående eldstrid med för dubbeltornsuppställningens kanoner reducerad eldhastighet.)

Slutligen frågan om inskjutningen. Att i detta hänseende fyra grova kanoner erbjuda någon fördel i jämförelse med två, kan naturligen ej bestridas. Men denna fördel må ej hållas överskattas. Först och främst är att märka, att även i det hänseendet den ovan påvisade relativt större skjuthastigheten hos kanoner i enkeltorn in-

verkar; tiden mellan salvorna från de två kanorna i enkeltorn blir enligt denna beräkning icke dubbelt så lång, utan $1\frac{1}{2}$ gång så lång som från de fyra i dubbeltornen. Vidare måste ifrågasättas, om icke vid inskjutningen även det medelsvåra artilleriet måste användas, och detta ej blott om två, utan även om fyra grova kanoner finnas. Skillnaden blir i så fall endast, att de medelsvåra kanonerna i större eller mindre grad deltaga i inskjutningssalvorna. Faktum är, att icke blott våra nuvande pansarbåtar, utan även samtliga danska, norska och holländska hava endast två grova kanoner och alltså kunna med dessa verkställa sin inskjutning.

Sist anmärkta förhållande torde också få belysa departementschefens uttalande (s. 60), »att icke i någon marin kanoner med så stor kaliber som 28,3 cm. numera uppställas i enkeltorn». Hollands senast byggda pansarfartyg, De Zeven Provinciën, som gick av stapeln 1909 och blev färdigt 1913, har två 28 cm. kanoner i enkeltorn, Norges och Danmarks senast beslutna fartyg få två 24 cm. kanoner i enkeltorn; över huvud taget är uppställningen i enkeltorn en egendomlighet för de mindre pansrade fartyg, som man brukar benämna kustpansarfartyg, men har däremot ej heller tidigare brukat förekomma på stormaktsmarinernas stora slagskepp. Att uppställningen på de moderna slagfartygen sker i dubbeltorn eller någon gång till och med i torn med tre, ja fyra kanoner (Frankrike) sammanhänger naturligtvis med de särskilda förhållandena på dessa fartyg, vilkas *deplacement* tillåter uppställandet av flera än två torn — ända till fem eller sex —, vid vilket förhållande artilleriet kan fullt tillgodogöras, även om det är placerat i torn med två (eller flera) kanoner.

Vad sålunda blivit anfört torde visa, att ur artilleristisk synpunkt en jämförelse mellan typer om fyra 28 cm. kanoner och typer om två 28 eller två 30,5 cm. kanoner kan ställa sig betydligt annorlunda än departementschefen gör gällande. Detta bör ytterligare sammanställas med de uppgifter, som våra pansarfartyg kunna förväntas fylla under numera rådande förhållanden. Såsom chefen för marinstaben framhållit i sitt yttrande av den 12 januari 1914 (propositionen sid. 51), kan det i varje fall icke gälla att eftersträva, att våra pansarbåtar skola kunna »bestå i en artilleriduell med våra sannolika fienders artillerifartyg», men de böra tillförsäkras full artilleristisk överlägsenhet över större och mindre fientliga kryssare och andra fartyg, ej hänförliga till slagfartygen, varjämte de i samlad styrka

kunna tänkas med hopp om framgång upptaga strid med enstaka slagfartyg eller skydda sig mot sådant under reträtt; man kunde tillägga, att de även torde böra, såsom andra försvarsberedningen framhållit, bekämpa fientliga äldre slagskepp. Dessa önskemål synas kunna tillgodoses även med fartyg om två grova kanoner.

Vad till sist angår pansarfartygens *bepansring*, äro de flesta i andra försvarsberedningens alternativ upptagna typerna jämnställda med »Sverige»; en typ (VII a och b) har en något annan fördelning av pansaret, men är i varje fall i detta hänseende ej svagare, utan måhända något starkare. Det bör anmärkas, att fråga väl lärer kunna uppstå, huruvida »Sveriges» bepansring numera kan, med hänsyn till artilleriets under senaste år starkt ökade effektivitet, anses tillfredsställande, i all synnerhet för ett fartyg, som självt för fyra svåra kanoner. »Sveriges» grövsta pansar erhåller som bekant en tjocklek av 200 millimeter. Största pansartjocklek å slagfartyg, nyligen färdigbyggda eller nu under byggnad, utgör enligt tillgängliga uppgifter: för ryska 250 millimeter, tyska 250—350 millimeter, franska 270—324 millimeter. I sammanhang därmed bör också ifrågasättas, huruvida uppställningen av det sekundära artilleriet — 15 cm. kanonerna — i enkeltorn numera kan anses fullt lycklig. De små 15 cm. enkeltornen torde vara mycket utsatta för att under strid bliva »låsta» antingen av träffar eller av splint. Så vitt vi kunnat finna, placeras numera i stormaktsmarinerna det medelsvåra artilleriet i allmänhet i kasematt, vilken uppställning även erbjuder fördelen av, att ammunitionstillförseln blir lättare och säkrare än langningen till enkeltornen och kanonens skjutplattform säkrare. Dessa fördelar torde anses överväga enkeltorns-kanonernas något större bestrykningsvinklar. Det uppgives, att på de nya norska pansarbåtarna de fyra 15 cm. kanonerna skola uppställas två och två i dubbeltorn, midskepps, vilket medger samtliga kanonernas användning såväl åt den ena som åt den andra sidan. Ur dessa synpunkter förtjänar det uppmärksamhet, att ett av försvarsberedningens alternativ (VI) har 8 stycken 15 cm. kanoner uppställda i fyra *dubbeltorn* och ett annat har 15 cm. kanonerna (6 eller 8 stycken) uppställda i kasematt (VII). Även i detta hänseende torde »Sverige»-typen böra underkastas en revision.

Bepansringen för svenska pansarfartyg.

Samman-
fattning an-
gående pansar-
båts-
typen.

En sammanfattning av ovan givna jämförelse mellan den i propositionen föreslagna »Sverige»-typen och övriga i propositionen anförda alternativ ger vid handen följande. Om, såsom det torde få anses ovedersägligt, ett nedbringande av storlek och kostnad för våra nya pansarbåtar måste anses högeligen nödvändigt, så förefinnas därtill olika möjligheter. För den, som ovillkorligen håller fast vid så väl systemet med 4 stycken svåra kanoner som den höga farten (22,5 knop), finnes möjlighet att upptaga typ III A, som för dessa grova kanoner och gör denna fart; dess 15 cm. kanoner äro visserligen endast 6, men de två, som borttagits, äro de som placerats i det mycket höga dubbeltornet framtill, och mot hela denna anordning hava betänkligheter uttalats från sakkunnigt håll. Typ III A är enligt tabellerna omkring $\frac{1}{2}$ miljon billigare än »Sverige» och något mindre djupgående (6 meter). En typ med fyra 28 cm. kanoner är också VII b; dess fart är något lägre än »Sveriges», men dock synnerligen god (20,7), dess bepansring synes erbjuda vissa fördelar, uppställningen av det medelsvåra artilleriet (6 stycken 15 cm. kanoner) i kasematt har ovan angivna företräden, djupgåendet är ytterligare något minskat (5,9 meter), och sänkningen i kostnad skulle för detta alternativ enligt tabellerna uppgå till omkring 800,000 kronor. För vår del vilja vi emellertid framhålla, att starka skäl synas oss tala för ett fartyg med två svåra kanoner. Först och främst är den skillnad i stridsvärde mellan typerna med fyra och typerna med två svåra kanoner, som propositionen gör gällande, enligt vad ovan framhållits angående fördelarna av en uppställning i enkeltorn betydligt mindre, ja denna skillnad kan t. o. m., om de två svåra kanonerna hava 30,5 cm. kaliber och de fyra hava 28,3 cm. kaliber, anses vara väsentligen utjämnad i fråga om det viktigaste momentet i artilleriets verkan, nämligen i förmågan att föra brisant sprängämne, enär enligt ovan givna tabell två 30,5 cm. kanoner i enkeltorn per tidsenhet (minut) kunna i sina pansarbrytande projektiler överföra ungefär lika mycket brisant sprängämne som fyra 28,3 cm. kanoner. Vidare medger det grova artilleriets begränsning till två pjäser en avsevärd minskning i deplacementet och djupgåendet (5,7 m.), vilken ovillkorligen är en stor fördel för skärgårdsnavigeringen; såväl Kalmarsund som de leder, vilka äro tillgängliga för våra nuvarande första klass pansarbåtar, kunna användas av ifrågavarande typer. Slutligen blir skillnaden i pris betydande. Huru stor denna

skillnad blir, beror på den fart, man vill giva fartygen. Andra försvarsberedningen har för sin del satt såsom minimum 18 knop. Måhända bör emellertid räknas med något högre, omkring 20 knop, såsom ovan framhållits en fart, som vida överträffar vad som förekommer för både Danmarks, Norges och Hollands pansarfartyg. Med 20 knops fart kostar en typ, som för 2 stycken 30,5 cm. kanoner (I b i andra försvarsberedningens tablå) enligt marinförvaltningens jämförelsetabeller (propositionen sidan 46) efter K₂ 11,540,000 kronor, efter modifierat K₃ 10,890,000 kronor, mot respektive 13,390,000 och 12,440,000 kronor för »Sverige»-typen; den förra blir alltså 1,850,000 å 1,550,000 kronor billigare än »Sverige»-typen, och ett fartyg med 2 stycken 28 cm. kanoner samt 8 stycken 15 cm. kanoner (VI b) kostar efter K₂ 11,120,000 kronor, efter modifierat K₃ 10,470,000 kronor, samt blir följaktligen 2,270,000 å 1,970,000 kronor billigare än »Sverige».

Emellertid tillkommer här ännu en omständighet. Om man jämför marinförvaltningens nu gjorda prisberäkningar för typerna med två kanoner med dem som gjorts tidigare för ungefär motsvarande typer, kan det ej undgå att väcka uppmärksamhet, att de nya beräkningarna synas vara ogynnsammare än de tidigare i relation till »Sverige»-typen, *churu* denna sistnämnda nu fått sitt *deplacement* betydligt förhöjt från vad man räknade med 1909 (från 6,800 till 7,116 tons). Det måste vara av intresse att jämföra sagda beräkningar med vad från annat sakkunnigt håll kan anses antagligt. I detta hänseende äro vi i tillfälle att förete ett förslag till pansarbåt, som också i åtskilliga andra avseenden är av stort intresse.

Förslaget, som tillkommit på enskilt initiativ och härrör från ett av de förnämsta tyska varven, avser en pansarbåt med två 30,5 cm. kanoner och sex 15 cm. kanoner samt 18 knops fart; det är alltså närmast att jämföra med alternativ I a i försvarsberedningens utredning och har ungefär samma dimensioner som detta eller längd 100 cm., bredd 17,5 m., djupgående vid normalt kolförråd 5,75 m.; *deplacementet* är något mindre än för I a, nämligen 5,900 tons (I a: 5,950—6,050).

Här ifrågavarande förslag har emellertid vissa avsevärda förträden framför I a. Dels är bepansringen betydligt starkare: gördelpansaret 250—125—80 mm., mot hos alternativ I a, liksom hos »Sverige»-typen, 200—150—60 mm., starkaste pansar för stridstorn och kanontorn (de svåra kanonerna) 250 mm., mot 200 mm. på I a

(liksom på »Sverige»). Dels är det medelsvåra artilleriet annorlunda uppställt: 4 st. 15 cm. kanoner i kasematt (kasemattpansar 100 mm.) och 2 st. i ett dubbeltorn för om aktra svåra dubbeltornet (dubbeltornets pansar 120 mm.); denna uppställning bör med hänsyn till vad ovan anförts, erbjuda vissa fördelar. Fartyget har approximativt beräknats kunna, med en ammunitionsutredning, levereras för 10,450,000 mark, d. v. s. ungefär 9,300,000 kronor. Lägges därtill kostnaden för $\frac{1}{2}$ ammunitionsutredning — samtliga svenska alternativ inbegripa $1\frac{1}{2}$ ammunitionsutredning —, vilken kostnad efter svenska beräkningar skulle uppgå till ungefär 290,000 kr. — och för torpedustrutning, som ej ingår i förslaget, men som likaledes enligt svenska beräkningar skulle kosta omkring 210,000 kr., så blir totalsumman 9,800,000 kr. Denna siffra understiger marinförvaltningens beräkning för alternativ I a enligt den lägsta beräkningsgrunden, modifierat K₃, för vilken ämbetsverket förklarar sig *icke* kunna ansvara, med 470,000 kr. och med ej mindre än 1,380,000 kronor enligt K₂, med vilken beräkningsgrund ämbetsverket ansett försiktigheten bjuda att man för bl. a. detta alternativ (men ej för »Sverige»-typen) bör räkna. Och detta ehuru här ifrågavarande förslag har en så betydligt starkare bepansring.

Det är för enskilda motionärer givetvis icke möjligt att utföra en fullständig granskning av ett sålunda framställt förslag. Vi avse icke heller att nu taga bestämd ståndpunkt för just detta alternativ av den huvudtyp — pansarfartyg med två svåra kanoner — som ovan förordats. Men förslaget synes förtjänt av all uppmärksamhet, vare sig det skulle kunna finnas lämpligt i sitt nuvarande skick eller kunna godtagas med en eller annan modifikation eller giva anledning till vissa jämkningar i de på andra försvarsberedningens föranstaltande utarbetade alternativa typförslagen. I här föreliggande sammanhang utgör förslagets beräknade pris alldeles särskilt en anledning till reservation gent emot de priser, som av marinförvaltningen beräknats för de alternativa typerna med två svåra kanoner, och en maning, att vid blivande ordnande av vår flottas nybyggnader icke alldeles utestänga den utländska konkurrensen.

Förslagsritningar och övriga tillgängliga uppgifter skola tillhandahållas vederbörande utskott.

*Pansarbåts-
typer och for-
ceringen av
pansarbåts-
bygget.*

En särskild plats i departementschefens argumentering för »Sverige»-typen intager det starka framhållandet därav, att endast fartyg

av denna typ kunna byggas med erforderlig skyndsamhet; departementschefen gör gällande, att för kustflottan måste under närmaste femårsperiod byggas icke mindre än tre pansarbåtar, ävensom att av dessa tre två böra stapelsättas redan under innevarande år, och han finner däri ett särskilt skäl att för dessa tre fasthålla vid »Sverige»-typen, då endast för denna typ detaljritningar finnas utarbetade, så att allt arbetet skulle kunna börjas inom några månader. Här emot må anföras följande.

Att våra pansarfartyg nu äro i behov av en förstärkning, kan icke bestridas. Men något objektivt skäl för att två nya fartyg måste stapelsättas inom detta år och ytterligare ett tredje färdigbyggas inom närmaste femårsperiod är icke anført. Det är sant, att en mycket stark avgång enligt livslängdsgränsen inträffar bland våra nuvarande pansarbåtar i kustflottan under tiden 1915—1924, i all synnerhet under åren 1919—1924. Detta beror på den utomordentliga forcering, som kännetecknar pansarbåtsbyggnaderna i vårt land 20 år tidigare, eller från 1895 till 1904, och i synnerhet under 1900-talets första år, då ej mindre än fem nya pansarbåtar tillkommo, därav tre — Äran, Vasa, Tapperheten — beviljades på en gång. Givet är att anstalter böra vidtagas för att, i den mån det är möjligt, skapa ersättning för denna avgång, på det att icke pansarbåtarna i kustflottan må bli alla för fåtaliga vid 1920-talets början, eller nu befintliga pansarbåtar behöva kvarhållas alltför länge efter den tid, då de skulle bort utgå ur kustflottan. Men denna fråga om forcering av pansarbåtarnas nybyggnad har också vittgående ekonomiska konsekvenser, vilka längre fram skola beröras. Och i och för sig måste det framkalla starka betänkligheter att på sådant sätt, som departementschefen förordat, hoga byggandet av pansarfartyg under de allra närmaste åren.

En sådan stark forcering av denna del av byggnadsprogrammet måste framkalla ett eftersättande av andra fartygsslag. Så har också i den av departementschefen framlagda planen skett, i det att, trots de utomordentliga tillägg till byggnadsanslagen, som nyss blivit antydda, byggandet av jagare blivit åtskilligt undanskjutet. Vidare skulle forceringen medföra, att de pansarfartyg, som nu tillkomme nästan på en gång (tillsammans med »Sverige» icke mindre än fyra) också skulle åldras på en gång och i sinom tid behöva ersättas på en gång — en tydlig olägenhet för flottan längre fram i tiden, och alldeles stridande mot en sund planläggning av flottans successiva

förnyelse. Marinstabschefen har i sitt yttrande över grunderna för den nya flottplanen (propositionen sid. 111) gjort bestämda erinringar mot forceringen av pansarbåtsbygget, och den polemik som departementschefen utför mot detta yttrande (propositionen sid. 112) verkar icke övertygande. Anmärkas kan också, att 1907 års försvarskommitté, vilken dock i så synnerligen hög grad sökte tillgodose flottan, för hela tiden 1911—1919 (alltså 8 år) icke tänkte sig byggande av mer än tre pansarfartyg (av F-typ), och att nu pansarbåten »Sverige» bygges utanför den byggnadsplan, som grundas på statsmedel. Att pansarbåten »Sverige» bygges för medel, åstadkomna genom den stora enskilda pansarbåtsinsamlingen, kan ej förhindra, att man har rättighet att taga hänsyn till densamma vid beräkningarna för den allmänna flottplanen.

Uppmärksammas bör slutligen, att marinstabschefen ifrågasatt, huruvida inhemska varv kunna leverera så många fartyg som departementschefen tänkt sig under så kort tid, och påvisat, att om flottans varv i Karlskrona skall utvidgas för pansarbåtsbygge, detta bygge måste ske i långt jämnare följd.

Med andra ord, skall departementschefens byggnadsprogram i denna del genomföras, så medför detta efter allt att döma först och främst, att Karlskronavarvets utvidgning till ett verkligt förstklassigt statsvarv, varom riksdagen år 1913 begärde utredning, ej kan utföras. Därmed uppgiver staten ett viktigt medel att reglerande påverka de enskilda varvens priser för byggande av större krigsfartyg, vilket dock riksdagen särskilt hade avsett med sin anhållan om utredning. Och likaså synes uppenbart, att då i varje fall de två fartyg, som departementschefen vill stapelsätta redan i år, måste byggas på olika varv, konkurrensen mellan varven väsentligen försvagas, varjämte den viktiga möjlighet till prisernas nedbringande borteliminerar, vilken ligger däri, att varje varv kan få bygga två lika fartyg efter varandra. På strävandet att nedbringa byggnadspriserna från den erkänt över hövan uppdrivna höjd, som de fingo vid »Sveriges» kontraherande, måste forceringen verka högeligen ogynnsamt, att ej säga fullständigt förlamande.

Departementschefen meddelar i propositionen en tablå över den tid, som åtgår innan byggande av en pansarbåt av ny typ kan påbörjas, jämfört med den, inom vilken ett fartyg av oförändrad »Sverige»-typ kan påbörjas och skall enligt denna tablå arbetet på ett nytt fartyg av »Sverige»-typ kunna påbörjas efter 3 ³/₄ månader, ar-

betet på ett fartyg av annan ny typ däremot först efter ett år 7 ¼ månader — en skillnad alltså på ett år 3 ½ månader. Det är av naturliga skäl icke möjligt att företaga någon granskning av denna framställning. Anmärkas må endast att den synes förutsätta ett detaljarbete inom marinförvaltningen på alla ritningar, som går vida längre än vad som före »Sveriges» konstruktion torde ha praktiserats. Man frågar sig också, om ej ett dylikt arbete, därest det verkligen i sådan utsträckning behöver ske inom ämbetsverket, skulle kunna påskyndas genom ett enkelt medel: att, i fall av behov, anskaffa extra arbetskrafter till biträde vid konstruktionsritningarna.

Över huvud taget måste en gensaga riktas mot hela den tankegång, enligt vilken statsmakternas behandling av den för hela vårt försvarsväsende så ingripande pansarbåtsfrågan skulle bestämmas därav, att ritningar nu finnas färdiga för en viss typ, och att departementschefen anser det behöfligt att stapellägga nya fartyg i år. Byggandet av pansarbåtar bör påskyndas så mycket det låter sig göra med de ekonomiska resurser, som stå oss till buds, men icke så, att påskyndandet betager statsmakterna en verklig prövning av de möjligheter, som finnas. Skulle också upptagandet av en annan typ än »Sveriges» medföra, att fartyg av denna typ komme att stapelsättas åtskilligt senare än vad som kunnat ske med en »Sverige»-typ, så bör detta kortare uppskov ej få bli avgörande, när det gäller en huvudpunkt i hela den flottplan, som dock är beräknad för två årtionden. Och intet hinder finnes att, *sedan* den eventuella nya typen antagits, påskynda byggandet genom att besluta på en gång det antal fartyg, som våra tillgångar medgiva.

Sin fulla belysning får frågan om typerna för kustflottans fartyg först när den sammanställs med frågan om antalet fartyg av varje slag.

Andra försvarsberedningen har, såsom i propositionen meddelas (s. 70 ff.), sökt verkställa utredning om de militära grunder, på vilka beräkningarna över erforderligt antal fartyg av olika slag och proportionen dem emellan varit baserade i förut utarbetade flottplaner, men såvitt framgår av propositionens redogörelse för dåvarande marinstabschefens utredning, har såsom resultat därav i huvudsak endast framkommit vissa allmänna uttalanden: att vid dylika beräkningar hänsyn måst tagas till landets militärpolitiska läge, marinernas utveckling inom grannstaterna samt de ekonomiska för-

*Fartygs-
typer och
antalet far-
tyg.*

utsättningarna. Det anföres icke i propositionen, men är väl allmänt bekant, att samtliga dessa äldre svenska flottplaner blivit endast delvis utförda och sålunda mer eller mindre stannat på papperet. Faktiskt har detta berott därpå, att vid deras uppgörande *icke* tagits hänsyn till de ekonomiska förutsättningarna i den utsträckning som hade varit nödvändigt.

Andra försvarsberedningen har, såsom framgår av propositionens redogörelse för dess preliminära betänkande, sökt att undvika denna svaghet i äldre flottplaner och sålunda utgått från en viss förutsatt ram för sjöförsvarets kostnader och särskilt för nybyggnadsanslaget. Inom detta anslag åter har beredningen angivit vissa olika möjligheter till medlens användning, huvudsakligen skiljande sig efter de olika pansarbåtstyper, som framlagts i beredningens utredning, men även med erinran därom, att en förskjutning kunde tänkas mellan de olika fartygsslagen, exempelvis genom överförande av vissa medel från byggandet av jagare till byggandet av pansarbåtar. Den grundsats, som vid sidan av hänsynen till sjöförsvarets allmänna ekonomiska ram är genomförd i denna beredningens alternativa flottplan, blir sålunda den, att det finnes ett oundvikligt samband mellan fartygstyperna å ena sidan och antalet fartyg å den andra: bliva typerna större och dyrbarare, så blir antalet mindre, och sänkas anspråken på typen, så kan antalet höjas.

Departementschefen har i sin flottplan icke följt samma grundsats. Han har utgått från att fastslå vissa typer inom varje fartygsslag, han uppställer därefter visst antal av varje fartygsslag såsom ett minimum, och han kommer på detta sätt till sina slutliga fordringar.

Detta förfaringssätt synes oss giva den nya flottplanen i viss mån samma svaghet som de många föregående. Departementschefen har icke velat erkänna, att antalet och typerna stå i relation till varandra; därför har också hans flottplan utmynnat i den stora stegring av huvudtiteln, som ovan nämnts. För oss däremot står det klart, att en flottplan, som räknar med de ekonomiska möjligheterna för försvaret och särskilt sjöförsvaret i dess helhet, måste erkänna relationen mellan typer och antal. Därav följer, att inom en viss ram särskilt för nybyggnadsanslaget jämkningar kunna ske: antingen kan man hålla fast vid vissa större typer och giva något efter på antalet fartyg eller också åtnöja sig med en något mindre typ för att vinna något i antal.

Synnerliga svårigheter förefinnas emellertid mot att fullt precisera, huru denna relation mellan typerna och antalet kommer att verka. Dels är själva utgångspunkten, den ekonomiska ramen, beroende av den allmänna utredningen angående försvarsutgifterna i deras förhållande till de övriga statsutgifterna och till statens inkomstkällor samt även av landförsvarets krav inom försvarsutgifterna; denna utgångspunkt är alltså icke nu given. Dels saknas, såsom förut framhållits, all utredning om förhållandet mellan de olika fartygstyperna och de årliga, ordinarie utgifterna (för bemanning, underhåll och övningar). Dels framträda icke minst på denna punkt verkningarna av den högst beklagliga osäkerhet, vari propositionen stannat angående priserna på olika pansarbåtstyper: det är omöjligt att bestämt säga, vad varje typ bör beräknas kosta, och huru den följaktligen kommer att inverka på byggnadsplanen.

*Alternativa
flottplaner.*

Under sådana förhållanden har det varit nödvändigt att, vad den ekonomiska utgångspunkten angår, för närvarande upptaga andra försvarsberedningens preliminära resultat och alltså räkna med en årlig nybyggnadssumma av omkring 5 1/2 miljoner kronor. I vad mån jämkning därutinnan skulle kunna komma i fråga, måste bero av försvars- och finansplanens prövning i dess helhet. Inverkan på sjöförsvarets ordinarie årskostnader av mindre pansarbåtstyper och eventuellt ett mindre antal kan här icke i någon mån siffermässigt framställas; det är emellertid tydligt, att denna inverkan kan bli avsevärd nog. 1907 års kommitté beräknade på sin tid skillnaden mellan årskostnaderna för en F-båt och »Oscar II» till 110,000 kronor pr fartyg, och om även de av oss förordade alternativen med två stycken 28 eller två stycken 30,5 cm. kanoner samt 20 knops fart torde draga något högre årskostnad än »Oscar II», så lär dock skillnaden ej bli av betydande dem emellan. Den höjning av de i 1907 års kommitté beräknade årskostnaderna, som otvivelaktigt ägt rum, lär väl likformigt drabba alla fartyg. I fråga om priserna för varje fartyg slutligen finnes ingen annan möjlighet än att jämsides räkna med dels K₂, dels det modifierade K₃; den förra beräkningsgrunden är av marinförvaltningen förordad såsom av försiktigheten påfordrad för alla andra fartyg än »Sverige», den senare åter sammanfaller ganska nära med vad departementschefen faktiskt räknat med för »Sverige». (Enligt modifierat K₃ skulle »Sverige» kosta 12,440,000 kronor, enligt departementschefen 12,750,000 kronor; skillnaden är alltså 310,000 kronor.)

Departementschefen har i beräkningarna för nybyggnadsplanen icke upptagit vare sig kostnaderna för den modernisering, som kommer att föreslås för flertalet av nuvarande första klass pansarbåtar, eller de belopp som kunna komma att behövas för special- och trängfartyg, medan andra försvarsberedningen däremot hade räknat med bådadera. Vad den förra posten angår, synes det nu vara meningen att till den avse särskilda medel utom den egentliga huvudtiteln; vi hava då ingen anledning att upptaga den inom nybyggnadskostnaderna. Vad som behövs till special- och trängfartyg anser departementschefen kunna motsvaras av medel, som inflyta genom försäljning av utrangerade fartyg. Det måste anmärkas, att detta endast är en bokföringsfråga, då genom en sådan disposition de inkommande försäljningsmedlen i stället bliva tagna från andra ändamål, vartill de kunnat avses (efter andra försvarsberedningens preliminära betänkande till flottans underhåll). Men för att icke onödigtvis försvåra jämförelsen med departementschefens flottplan skall i det följande räknas så, att ifrågavarande kostnader föras utom byggnadsplanen.

Departementschefen har, i olikhet med andra försvarsberedningen i dess preliminära betänkande, inom flottplanen upptagit ett minfartyg. Vi anse icke tillräckliga skäl härför föreligga. Departementschefen har själv framskjutit byggandet av detta fartyg till tredje femårsperioden, alltså mellan 1925 och 1929, och att för så lång tid framåt beräkna behovet av ett fartyg med denna speciella uppgift samt dess pris torde stöta på stora svårigheter. Snarare bör i denna punkt förfaras så, att om ett minfartyg behöver byggas 10—15 år härefter, kostnaden härför hänföres till de kostnader, som i *alla händelser* måste tillkomma under senare delen av de tjugu år, beräkningen avser, utanför den nu tänkta byggnadsplanen, och vilka kostnader måste uttryckligen anmärkas, fastän de icke nu kunna beräknas. Dessa kostnader härröra framför allt från nödvändigheten att vid denna tid förnya åtskillig torped- och undervattensbåtsmateriel i *lokalstyrkorna*.

Om sålunda en plan skulle beräknas för kustflottans nybyggnad under tjugu år och i denna plan upptagas pansarbåtar med två svåra kanoner och 20 knops fart (I b: två 30.5 cm. kanoner, VI b: två 28.3 cm. kanoner), så te sig huvuddragen för en sådan plan, från nys givna ekonomiska utgångspunkter, på följande sätt:

Tillgång för hela perioden utgör 20 × 5.5 miljoner samt de re-

serverade medlen, 7,430,000 kronor, eller sammanlagt 117,430,000 kronor. För detta belopp skulle kunna byggas:

Med pansarbåtar av typ Ib, om dessas kostnad räknas efter K₂ (11.54 miljoner).

undervattensbåtar lika som i Kungl. Maj:ts	
proposition	15,600,000 kronor
6 pansarbåtar	69,240,000 »
20 jagare	30,820,000 »
<hr/> Summa kostnad 115,660,000 kronor.	

Ett överskott uppstår alltså av 1,760,000 kronor, vilket kan användas till ytterligare en jagare eller till undervattensbåtsförsvaret.

Vill man med denna typ och kostnadsgrund öka antalet pansarbåtar till 7, så kräver detta antingen att byggandet av jagare under perioden nedsättes till 14, vilket skulle ge ett genomsnitt av endast 11 jagare i kustflottan, eller att byggnadsanslaget ökas. Skulle ökningen ske med iakttagande av att 20 jagare byggas — 1 för varje år — så behöver tillägget bli 489,000 kronor årligen. Om endast 18 jagare skulle byggas under perioden, såsom i propositionen förutsattes, och vilket innebär att jagarnes antal först under periodens senare del skulle nå upp till det avsedda (16), så kunde ökningen i nybyggnadsanslaget pr år begränsas till 350,000 kronor årligen.

Med pansarbåtar av typ Ib, om dessas kostnad räknas efter modifierat K₃ (10.89 miljoner).

undervattensbåtar lika som i Kungl. Maj:ts	
proposition	15,600,000 kronor
7 pansarbåtar	76,230,000 »
17 jagare	26,197,000 »
<hr/> Summa kostnad 118,027,000 kronor.	

Såsom synes, räcker beloppet ej fullt till för den 17:de jagaren; byggnadskostnaden överskjuter tillgången med 597,000 kr. för hela perioden. För att, jämte undervattensbåtarna och de 7 pansarbåtarna, kunna bygga ytterligare en jagare, såsom i regeringens för-

slag, eller summa 18, fordras en ökning av nybyggnadsanslaget med 106,900 kronor årligen, och för att kunna bygga 20 jagare en ökning av 261,000 kronor årligen.

Med pansarbåtar av typ VI b, om dessas kostnad räknas efter K₂ (11,12 miljoner).

undervattensbåtar lika som i Kungl. Maj:ts proposition	15,600,000 kronor
6 pansarbåtar	66,720,000 »
20 jagare	30,820,000 »
	<hr/>
	Summa kostnad 113,140,000 kronor.

Ett överskott uppstår alltså av 4,290,000 kronor, vilket kan användas till stärkande av undervattensbåtsförsvaret eller till jagare (i det närmaste 3 jagare) eller till bådadera.

Vill man med denna typ och kostnadsgrund öka antalet pansarbåtar till 7, så kan detta i det närmaste åstadkommas genom att antalet jagare nedsättes till 16 under hela perioden, i vilket fall jagarna i kustflottan skulle bli 12. För att, med det ökade antalet pansarbåtar (7) bygga 18 jagare under perioden, såsom i regeringens förslag, behöves en ökning av nybyggnadsanslaget på omkring 187,000 kronor årligen, för att bygga tjugu jagare en ökning av omkring 341,000 kronor.

Med pansarbåtar av typ VI b, om dessas kostnad räknas efter modif. K₃ (10,47 miljoner).

Undervattensbåtar lika som i Kungl. Maj:ts proposition	15,600,000 kronor
7 pansarbåtar	73,290,000 »
18 jagare	27,738,000 »
	<hr/>
	Summa kostnad 116,628,000 kronor.

Här uppstår alltså ett överskott av ungefär 800,000 kronor för hela perioden. Vill man under perioden bygga 20 jagare, kräves en årlig ökning till nybyggnadsanslaget av ungefär 114,000 kronor.

De sålunda gjorda beräkningarna visa, att om man beslutar sig för typen I b (två 30,5 centimeters kanoner), så fordras enligt beräkningsgrunden modifierat K₃, för att i en flottplan inrymma 7 sådana fartyg, eller samma antal som i propositionen, samt undervattensbåtar och jagare lika med i samma proposition, en årlig nybyggnadssumma av ungefär 5,607,000 kronor. För samma antal fartyg med typ VI b (två 28,3 centimeters kanoner) räcker däremot enligt samma beräkningsgrund ett anslag av 5¹/₂ miljoner väl till.

Räknas pansarbåtspriserna efter K₂, så blir nybyggnadskostnaden för samma antal fartyg med typ I b omkring 5,850,000 kronor, med typ VI b omkring 5,687,000 kronor. För jämförelses skull bör nämnas, att om »Sveriges» kostnad räknas efter K₂ (13,39 miljoner), så kräver regeringens flottbyggnadsplan, efter dess egna beräkningar i övrigt, något över 6,978,000 kronor, och med frånräknande av minifartyget ungefär 6,853,000 kronor.

Till denna skillnad i kostnaderna för nybyggnad kommer så den ovannämnda skillnaden i årskostnad, vilken ej kan, på grund av bristande uppgifter, beräknas, men som säkerligen blir mycket betydande.

Departementschefen fördelar den tänkta omloppstiden för flottan (20 år) i 4 perioder om 5 år vardera. Tillika förordas, såsom redan blivit antytt beträffande pansarbåtarna, en stark forcering av nybyggnader under de två närmaste femårsperioderna, i det att utöver det ordinarie anslaget om 6,4 miljoner kronor årligen under den första av dessa perioder skulle utgå ytterligare 5,802,000 kronor och under den andra 5,514,000 kronor. Den faktiska anslagssumman skulle alltså bli för den första perioden 7,560,000 kronor och för den andra 7,510,000 kronor årligen till fartygsbyggnader, förutom det att de reseverade medlen, 7,430,000 kronor, skulle användas under första perioden.

Ovan äro, med allt erkännande av angelägenheten att i den mån det låter sig göra nu påskynda pansarbåtsbygget, anförda åtskilliga allmänna skäl mot en så stark forcering av fartygsbygget som departementschefen föreslår. Ur ekonomisk och statsfinansiell synpunkt måste betänkligheten av departementschefens byggnadsplan för de första åren ytterligare understrykas. De 10,700,000 kronor, med vilka departementschefen under dessa 10 år överskrider sitt eget normala byggnadsanslag, motsvaras visserligen i hans tablå av »överskott» under tredje och fjärde perioderna, men det är lätt att inse,

*Byggnads-
perioder och
anslag för
första
perioden.*

att dessa överskott aldrig komma att bli verkliga, redan med hänsyn till den naturliga kostnadsstegringen. I själva verket lär det väl ställa sig så, att om flottans nybyggnadsplan under tio år rört sig med 7 1/2 miljon, och man därjämte under de första åren haft att förfoga över de reserverade 7,430,000 kronorna, så kommer det icke att inträffa, att man efter dessa år går ned med anslagskraven så som tablan ställer i utsikt, eller med mer än en miljon årligen. I fall fartygsbygget för så lång tid i början av perioden sker efter av departementschefen föreslagna mått, så bli dessa snart betraktade såsom de normala. Och man torde därför kunna säga, att departementschefens plan *faktiskt* inleder ett fartygsbygge för 7 1/2 miljoner kronor årligen, oavsett de reserverade medlen. En dylik faktisk utvidgning allt ifrån början av den plan, som på papperet föreslås, kan icke tillrådas. De reserverade medlen böra givetvis genast komma till användning, men för övrigt bör fartygsbygget anläggas efter den verkliga normala anslagssumman.

Vad angår fartygsbyggnadernas sammanförande till vissa perioder inom den tjuguariga omloppstiden, är denna grundsats otvivelaktigt till fördel både för planmässigheten och för god ekonomi vid byggnadernas utförande. Ifrågasätts kan dock, om det är tillrådligt att, såsom i propositionen föreslås, bevilja viss sammanlagd summa uttyckligen för att användas under vissa bestämda år (i propositionen: 1915—1919). En sådan anordning synes ej stå i god överensstämmelse med följande riksdagars konstitutionella rätt att själva bestämma anslagsbeloppen för varje år. Man bör kunna vinna det huvudsakliga syftet genom att på en gång anslå totalsumman, beräknad för viss tid, och för första året anvisa vad som belöper på detta år, men åt följande års riksdagar överlämna att själva lämna de anvisningar, som krävas för programmets fullföljande.

Det tidsmätt, efter vilket de samlade summorna beräknas, kan tydligen bestämmas efter vad som anses lämpligt. Vi anse en tid av fem år vara väl lång, med hänsyn till de förändringar, som under den samma kunna inträffa i marintekniken ej mindre än i material- och byggnadspriser, och hava därför stannat vid fyra år. Med beräkning av 5 1/2 miljoners byggnadsanslag per år blir då den sammanlagda summa, som nu skulle anslås, 22 miljoner kronor. När här till komma de reserverade medlen, 7,430,000 kronor, blir det beräknade tillgängliga beloppet för denna tid 29,430,000 kronor.

Att inom denna byggnadssumma böra inrymmas de undervattens-

båtar, som i propositionen föreslagits till byggande under första perioden, anse vi givet; de komma enligt här tänkta begränsning av den första perioden till fyra år att kunna färdigställas ett år tidigare än enligt propositionen med dess femårsperiod är påräkneligt. Om det för undervattensbåtarna beräknade beloppet, 3,900,000 kronor, avdrages från ovan nämnda 29,430,000 kronor, återstå 25,530,000 kronor för pansarbåtar och jagare.

Två pansarbåtar böra under perioden byggas i huvudsaklig anslutning till typ I b eller typ VI b i andra försvarsberedningens utredning, med de modifikationer, som kunna befinnas lämpliga, särskilt med hänsyn till ovan anförda förslag från utländskt varv. Kostnaden kan på grund av förut anförda förhållanden i fråga om marinförvaltningens beräkningar ej fullt fixeras, men om densamma låter sig nedbringas till vad marinförvaltningen upptagit såsom modifierat K₃, så blir den för två båtar av typen I b 21,780,000 kronor, för två båtar av typen VI b 20,940,000 kronor. I förra fallet återstå då 3,750,000 kronor, i senare fallet 4,590,000 kronor. Det förra räcker för ungefär 2 1/2 jagare, det senare i det allra närmaste för 3 jagare; bådadera blir alltså fördelaktigare för jagarevapnet än propositionens plan, som under första femårsperioden endast avser att bygga 2 jagare. Skulle däremot pansarbåtarnas kostnad gå upp till K₂, blir densamma för två I b-båtar 23,080,000 kronor, för två VI b-båtar 22,240,000 kronor, och i så fall skulle för jagare endast återstå i förra alternativet 2,450,000 kronor, i senare alternativet 3,290,000 kronor; det förra räcker till ungefär 1 2/3 jagare, det senare till åtskilligt mer än 2 jagare. Även under denna eventualitet blir jagarevapnets ställning ej sämre än enligt propositionen; det är nämligen att fasthålla, att här tänkta period utgör endast 4 år mot propositionens 5 år. För övrigt får väl, efter allt vad i saken framkommit, anses högst osannolikt, att kostnaderna för här avsedda pansarbåtstyper skola gå upp till beräkningen enligt K₂.

Enligt vad som sålunda anförts torde yrkandet angående användningen av de 29,430,000 kronor som avses för närmaste fyra år, böra avfattas så, att med dessa medel skola byggas undervattensbåtar för 3,900,000 kronor, två pansarbåtar samt jagare; antalet jagare kan icke på motionens stadium fixeras, men bör bestämmas under utskottets behandling av frågan.

Huru fartygsbyggnaderna skola i detalj ordnas för tiden efter

närmaste fyra år, finnes ingen anledning att nu söka utstaka; riktlinjer därför kunna vinnas, när prisberäkningarna fixerats, men beslut därom bör ej fattas, förr än vid de fyra årens slut.

Vilka besparingar som den här tänkta byggnadsplanen kommer att medföra i fråga om bemanning samt flottans ordinarie årskostnader kan, av förut anförda skäl, ej här utredas, utan torde inom vederbörande utskott klargöras med hjälp av för utskottet tillgängligt material.

Underlöjtnantsgradens indragning vid flottan och kustartilleriet.

Angående personalen vid flottan och kustartilleriet skola vi endast göra det yrkande, att även för det senare vapnet de indragningar vidtagas, som kunna föranledas av minskningar eller ändringar i de av Kungl. Maj:t föreslagna nybyggnaderna och nyanskaffningarna vid kustfästningarna, samt att inom båda kårerna underlöjtnantsgraden indrages. Skälen för detta yrkande äro de samma, som i fråga om infanteriet anförts i motionen angående arméns organisation, och de anstalter, som böra träffas för att ersätta underlöjtnantsgraden, torde ordnas efter samma grunder som föreslagits för infanteriet.

På grund av vad vi sålunda anført få vi hemställa,

att riksdagen måtte bevilja för byggande av undervattensbåtar 3,900,000 kronor samt för byggande av två pansarbåtar och av jagare 18,100,000 kronor eller sammanlagt 22,000,000 kronor och därav å extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 5,500,000 kronor;

att riksdagen måtte medgiva, att Kungl. Maj:t må för sist nämnda byggande av pansarbåtar och jagare disponera de av 1911 års riksdag för nyanskaffning av krigsfartygsmateriel beviljade, ännu icke använda medel, 3,880,000 kronor, ävensom av 1912 och 1913 års riksdagar till krigsfartygsmateriel avsatta medel, tillhopa 3,550,000 kronor, eller således sammanlagt 7,430,000 kronor;

att riksdagen måtte besluta sådan ändring i staten för flottans officerskår, att underlöjtnantsgraden indrages och ersättes genom löjtnanter av andra klass och fänrikar (officersaspiranter) enligt

samma grunder, som av oss blivit föreslagna för armén; samt

att riksdagen måtte godkänna den av Kungl. Maj:t föreslagna staten för kustartilleriets fasta stampersonal dels med den ändring, att underlöjtnantsgraden indrages och ersättes genom löjtnanter av andra graden och fänrikar (officersaspiranter), dels med de förändringar, som i övrigt kunna förändras genom granskningen av Kungl. Maj:ts bebadade förslag angående nyanläggningar och nyanskaffningar inom kustbefästningarna.

Stockholm den 7 juni 1914.

Karl Staaff.

Nils Edén.

Axel Schotte.

Fridtjuv Berg.

Theodor Adelswärd.

Rob. Karlsson.

D. Persson i Tällberg.

E. A. Nilson.

R. G. Hamilton.

Joh. Ström.

Linus Lundström.

Per N:son Bosson.

Johan Ericsson.

Erik Röing.

Bror Petré.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Sjöförsvarets kostnader enligt propositionen	1
Det fasta kustförsvaret	3
Flottan: Kustflotta och lokalförsvär	5
Kustflottan	8
Torpedfartygens typer	9
Pansarbåtstyper: kostnadsberäkningarna	9
Pansarbåtarnas djupgående	11
Principerna för »Sverige»-typen numera ej genomförbara	11
Principer för nutida svenska pansarfartyg	14
Fartfrågan för svenska pansarfartyg	16
Artilleriet på svenska pansarfartyg	18
Bepansringen för svenska pansarfartyg	25
Sammanfattning angående pansarbåtstypen	26
Pansarbåtstyper och forceringen av pansarbåtsbygget	28
Fartygstyper och antalet fartyg	31
Alternativa flottplaner	33
Byggnadsperioder och anslag för första perioden	37
Underlöjtnantsgradens indragning vid flottan och kustartilleriet	40